

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-170>

УДК 338

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

MANAGING FINANCIAL SECURITY IN ENTERPRISES: CHALLENGES DURING WARTIME

Орлова Олена Миколаївна

кандидат економічних наук, професор кафедри,
Прикарпатський інститут імені М. Грушевського
Міжрегіональної академії управління персоналом
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2145-2319>

Батюк Роман Богданович

аспірант,
Поліський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0436-2418>

Orlova Olena

Precarpathian Institute named of M. Hrushevsky
of Interregional Academy of Personnel Management

Batyuk Roman

Polissia National University

Метою дослідження є характеристика особливостей управління фінансовою безпекою підприємств : виклики воєнного часу. Доведено, що фінансова безпека сучасного підприємства є комплексною системою, яка уможливорює не допущення збитків та забезпечує стабільність і витривалість у фінансовій діяльності. Встановлено, що основою для стабільного зростання будь-якого підприємства та покращення його фінансових показників є наявність дієвої системи фінансової безпеки, яка може захистити організацію від різноманітних загроз. Виокремлено ключові сутнісні ознаки управління фінансовою безпекою підприємства. Визначено найбільш вагомні загрози системи управління фінансовою безпекою підприємства в умовах воєнного часу. Доведено, що управління фінансовою безпекою підприємства включає інтеграцію зусиль відділів безпеки та управлінських команд, що зосереджені на фінансових операціях.

Ключові слова: фінансова безпека, управління фінансовою безпекою, воєнний час, підприємства, безпековий підхід.

The purpose of this study is to characterize the features of managing the financial security of enterprises during wartime challenges. It has been proven that the financial security of a modern enterprise is a complex system that prevents losses and ensures stability and resilience in financial activities. It is established that a robust system of financial security is fundamental for any enterprise's stable growth and improving its financial performance, providing protection against a variety of threats. Today, open socio-economic systems, regardless of ownership form, constantly face risks caused by changes in both external and internal environments. This necessitates their efforts to create a protected financial environment and to identify the main factors that affect their security. The overall state of a country's financial security is of great importance for the financial security of enterprises. Currently, Ukraine faces serious threats in this area, due to the wartime state which has exacerbated problems in most components of security. This poses a threat not only to the state's financial security but also to the financial well-being of enterprises, which are key elements of the national economy. Key essential features of managing an enterprise's financial security have been highlighted. The most significant threats to the enterprise's financial security management system during wartime are identified. It has been proven that managing financial security in an enterprise involves integrating the efforts of security departments and management teams focused on financial operations. Managing financial security in enterprises during wartime requires adaptation to a significantly higher level of unpredictability and potential threats. Wartime conditions lead to increased risks such as the destruction of material assets, loss of markets, disruptions in supply chains, and significant financial losses due to economic sanctions or currency instability.

Keywords: financial security, managing financial security, wartime, enterprises, security approach.

Постановка проблеми. У період після пандемії українські підприємства стикаються з інтенсифікацією військових конфліктів, які переросли у повноцінну війну з ракетними атаками, що охоплюють різні регіони. Досвід, здобутий під час пандемії COVID-19 та в умовах війни, зміцнює практичне розуміння безпекознавства, хоча й тимчасово переорієнтовує стратегічні пріоритети на забезпечення актуальності з огляду на тенденції цифрової трансформації. Зростаюча роль цифрових технологій визначає конкурентність підприємств, підкреслюючи важливість моніторингу нових можливостей та ризиків, які з'явилися з новими технологіями. Ефективне реагування на ці виклики вимагає постійного вдосконалення систем безпеки. Активне слідування цифровим змінам необхідно для переосмислення та адаптації бізнес-стратегій, з метою підвищення ефективності існуючих систем фінансової безпеки. Для бізнесів в Україні поточна епоха характеризується затримками у цифровій модернізації економіки та відкритістю ринку, що підсилює потребу в оперативних та значущих адаптаціях в їхніх системах економічної безпеки. Це зумовлено потребою відповідати як тактичним, так і стратегічним викликам, щоб підтримувати та покращувати свої позиції в умовах невпинних цифрових змін, які відбуваються як на великому, так і на малому рівні. Чинні підходи до розвитку системи фінансової безпеки часто ігнорують критичні аспекти її покращення, замість цього вибираючи реактивний шлях зосередження на нейтралізації загроз. Такий превентивний підхід вимагає нової теоретичної основи, щоб бути ефективним у світлі постійних цифрових трансформацій, що вимагає глибокого перегляду основоположних принципів та розроблення нових рішень для адаптації системи фінансової безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Ключові засади забезпечення фінансової безпеки, розкривалися в працях таких вчених О. Арєф'єва, Т. Васильців, В. Геєць, З. Герасимчук, Л. Гнилицька, В. Духов, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, З. Живко, В. Засанський, О. Захаров, О. Іляш, С. Кавун, М. Камлик, Г. Козаченко, І. Мойсеєнко, Т. Момот, В. Мунтіян, Г. Пастернак-Таранушенко, Н. ПойдаНосик, В. Пономаренко, Є. Рудніченко, М. Флейчук, В. Франчук, М. Швець, Л. Шемаєва, А. Штангрет та інші. Однак низка теорій і концепцій щодо врахування воєнного часу, досі залишаються не розкритими повною мірою, що й зумовило вибір даної тематики, її актуальність.

Метою дослідження є характеристика особливостей управління фінансовою безпекою підприємств: виклики воєнного часу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова безпека сучасного підприємства є комплексною системою, яка уможливує не допущення збитків та забезпечує стабільність і витривалість у фінансовій діяльності [1–2]. Це означає не тільки здатність протистояти зовнішнім загрозам, таким як коливання ринку, зміни у валютних курсах, політична нестабільність або економічні санкції, а й внутрішнім загрозам, як-от фінансові шахрайства або неефективне управління. Фінансова безпека включає аналіз ризиків, оцінку потенційних втрат і розробку стратегій з мінімізації цих ризиків, що дозволяє підприємству зберігати ліквідність і рентабельність [3–5].

У сучасному світі фінансова безпека вийшла за рамки лише складової економічної безпеки та стала важливою частиною загальної стратегії управління підприємством [6–8]. Це зміна пов'язана з тим, що фінансові загрози набули більш складних та багатовимірних форм. Наприклад, кіберзагрози можуть призвести до значних фінансових втрат через витік конфіденційної інформації або шахрайські дії. Також, зростання глобальної інтеграції і залежності від міжнародних ринків збільшує вразливість підприємств перед економічними потрясіннями в інших країнах. Це вимагає від підприємств мати глобальну перспективу в управлінні фінансовою безпекою. При цьому сама, актуальність фінансової безпеки також зумовлена її впливом на корпоративну репутацію і стійкість [9–11]. Фінансова безпека підприємства сприймається зацікавленими сторонами, включаючи інвесторів, кредиторів, клієнтів та регулятори, як показник його загальної здоров'я та перспектив. Належне управління фінансовою безпекою дозволяє підприємству підвищити свою конкурентоспроможність та забезпечити стійке зростання, мінімізуючи потенційні фінансові кризи та забезпечуючи стабільність доходів. В умовах зростаючої непередбачуваності економічного середовища, забезпечення фінансової безпеки стає ключовим для збереження довіри та інвестиційної привабливості підприємства (табл. 1).

Основою для стабільного зростання будь-якого підприємства та покращення його фінансових показників є наявність дієвої системи фінансової безпеки, яка може захистити організацію від різноманітних загроз. Сьогодні

Таблиця 1

Характерні ознаки сутності управління фінансовою безпекою підприємства

Інтегративний підхід	Проактивність	Адаптивність	Систематичний аналіз та моніторинг
Управління фінансовою безпекою вимагає координації між різними відділами підприємства, включаючи фінанси, юридичний відділ, IT-безпеку, та оперативне управління	Ефективне управління фінансовою безпекою передбачає не тільки реагування на виникаючі проблеми та загрози, а й активне передбачення потенційних ризиків та розробку стратегій їх мінімізації чи усунення ще до їх виникнення	Управління фінансовою безпекою має бути гнучким, аби адаптуватися до постійно змінюваних умов ринку, зовнішньоекономічних факторів, технологічних нововведень, та політичного клімату	Управління фінансовою безпекою включає регулярний перегляд та оновлення політик, процедур та контрольних заходів, щоб забезпечити їх актуальність та відповідність сучасним умовам

відкриті соціально-економічні системи, незалежно від форми власності, постійно стикаються з ризиками, обумовленими змінами в зовнішньому та внутрішньому середовищах. Це змушує їх працювати над створенням захищеного фінансового середовища та визначати основні фактори, які впливають на їхню безпеку. Велике значення для фінансової безпеки підприємств має загальний стан фінансової безпеки країни. Україна в даний час зіштовхується з серйозними загрозами у цій сфері, через воєнний стан, який уможливив проблеми в більшості складових безпеки. Все це становить загрозу не лише для державної фінансової безпеки, але й для фінансового благополуччя підприємств, які є ключовими елементами національної економіки.

Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах воєнного часу вимагає адаптації до значно більш високого рівня непередбачуваності та потенційних загроз. Воєнні дії зумовлюють зростання ризиків, таких як руйнування матеріальних активів, втрата ринків збуту, перерви у ланцюжках поставок та значні фінансові втрати через економічні санкції або валютну нестабільність. Відповідно, підприємства мають переглянути свої стратегії з мінімізації ризиків, посиливши заходи щодо резервування ресурсів, диверсифікації ринків і оптимізації витрат. Це також може включати інвестування в захист інформації та посилення фізичної безпеки активів. Крім того, управління фінансовою безпекою в умовах війни має забезпечити швидку реакцію на зміни у законодавстві та господарській політиці, які можуть виникати у відповідь на воєнні події. Підприємства повинні бути гото-

вими до реалізації оперативних змін у своїй діяльності, що включає зміну постачальників, адаптацію продуктових лінійок під змінні умови та можливе переформатування бізнес-моделей. Важливо також зосередитися на розробці планів евакуації та забезпечення безперервності бізнесу, що може включати створення дублюючих виробничих потужностей та застосування технологій дистанційної роботи для забезпечення стабільності операцій у складних умовах (рис. 1).

Слід зазначити, що Національна безпека України охоплює захист державного суверенітету, територіальної недоторканності, демократичного конституційного устрою та національних інтересів, включаючи як країну в цілому, так і права кожного громадянина перед лицем реальних і потенційних загроз. В умовах військового стану, забезпечення захисту цих основоположних аспектів національної безпеки стає ключовою обов'язком держави та кожного її громадянина. Щодо специфіки фінансової безпеки підприємства під час воєнного стану, варто зазначити кілька ключових аспектів. По-перше, стратегія безпеки повинна розробляється з урахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх геополітичних реалій. По-друге, існує ризик фізичного знищення господарських суб'єктів, особливо в регіонах, що межують з зоною бойових дій. По-третє, спостерігається значна нестабільність валютних курсів. По-четверте, ускладнюються умови для експорту та імпорту товарів. Все це робить систему фінансової безпеки підприємства надзвичайно складною, включаючи різноманітні компоненти, спрямовані на забезпечення ефективності управління та оптимального використання ресурсів.

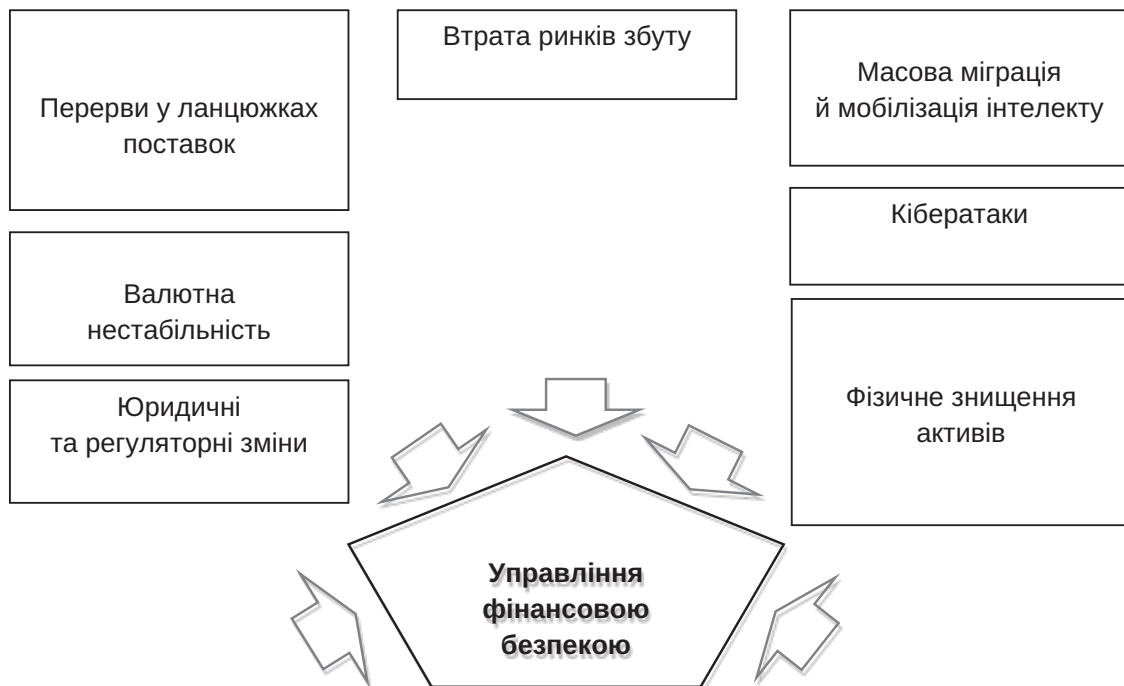

Рис. 1. Найбільш вагомі загрози системи управління фінансовою безпекою підприємства в умовах воєнного часу

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що бізнес-операції постійно відчувають вплив як з боку внутрішніх, так і зовнішніх чинників, які в сучасних умовах можуть мати дестабілізуючий ефект. Серед цих факторів – високі процентні ставки за кредитами, коливання національної валюти, обмеження на внутрішньому ринку та недобросовісна конкуренція. Все це призводить до фінансових збитків і інших проблем для бізнесів. Згідно зі статистикою Державної служби статистики, у 2022 році 57,2% підприємств зазнали збитків. Наразі, фінансова стабільність підприємств є особливо вразливою, оскільки фінансові процеси тісно переплетені з усіма аспектами ведення бізнесу, включаючи неефективне управління, що веде до внутрішніх загроз. Це вимагає активізації наукових досліджень щодо вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств.

Управління фінансовою безпекою підприємства включає інтеграцію зусиль відділів безпеки та управлінських команд, що зосереджені на фінансових операціях. Заходи, що забезпечують захист у цій сфері, мають бути синхронізовані з загальною стратегією розвитку підприємства, враховувати програми підтримки інших важливих аспектів економічної безпеки, і здійснюватися на основі наявних організаційних і ресурсних можливостей. Важливою є розробка та впровадження профілактичних заходів для забезпечення стійкості підприємства як соціально-економічної системи та використання внутрішніх ресурсів для адаптації та оптимізації умов розвитку. Це підкреслює необхідність розробки методологічних основ управління фінансовою безпекою, що є ключем до підтримки її належного рівня в умовах швидких змін внутрішніх процесів та зовнішніх викликів.

REFERENCES:

1. Lezgovko, A. (2007). Financial reinsurance: the effective tool of insurance company's stability management. *Business: Theory and Practice*, 8(2), 112–118. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2007>.
2. Rushchyshyn, N., Medynska, T., Nikonenko, U., Kostak, Z., & Ivanova, R. (2021). Regulatory and legal component in ensuring state's financial security. *Business: Theory and Practice*, 22(2), 232–240 [in English]
3. Dmytrenko, Ye. (2011). Place and role of financial and legal responsibility in the mechanism of legal support of Ukraine's financial security. *Finance Law*, 4(18), 112–119. [in English]
4. Franchuk, V., Omelchuk, O., Melnyk, S., Kelman, M., & Mykytyuk, O. (2020). Identification the ways of counteraction of the threats to the financial security of high-tech enterprises. *Business: Theory and Practice*, 21(1), 1–9 [in English]

5. Liubokhynets, L., Rudnichenko, Ye., Dzhereliuk, I., Illiashenko, O., Kryvdyk, V., & Havlovska, N. (2020). Methodological foundations of flexible management and assessing the flexibility of an enterprise economic security system. *International Journal of Scientific & Technology Research*, 9(3), 4616–4621 [in English]
6. Burda, N., Orlova-Kurilova, O., Semenov, A., Oviechkina, O., Riazanova, N. (2022). Comprehensive assessment of financial management of economic security of an enterprise in the conditions of innovative economy. *Journal of Hygienic Engineering and Design*, 39, 227–235 [in English]
7. Hetmanets, O. (2015). Essence and importance of financial and legal responsibility in the budget process. *Scientific Bulletin of Uzhorod National University. Series LAW*, 2(30), 101–110. [in English]
8. Kartuzov, E. (2012). Definition of financial security of an enterprise: concept, content, value and functional aspects. Economics and enterprise management. *Actual Problems of the Economy*, 8(134), 172–181 [in English]
9. Chubaievskiy, V., Blakyta, H., Bogma, O., Shtuler, I., Batrakova, T. (2022). Protection of information resources as an integral part of economic security of the enterprise. *Natsional'nyi Hirnychyi Universytet. Naukovyi Visnyk*, (4): 117–122 [in English]
10. Rushchyshyn, N., Nikonenko, U., & Kostak, Z. (2017). Formation of financial security of the enterprise based on strategic planning. *Baltic Journal of Economic Studies*, 3(4), 231–237 [in English]
11. Panchenko, V., Levkiv, H., Kosovych, B., Butkevych, O., & Nianko, V. (2023). Influence Of Marketing Strategy On Improving The Financial Performance Of Industria Enterprises. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(53), 460–470. [in English]